

izvori), važnije natuknice su ilustrirane fotografijom ili kartom – pri čemu je važno istaknuti kako se u ovome vidi kvalitativni napredak uredništva *Leksikona* koje iscrpno navodi literaturu i pomno bira fotografije i geografske karte. S obzirom na nedovoljno istraženu povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata, na (ne)dostupnost podataka i literature, vremenska dinamika tiskanja *Leksikona* je nešto sporija od očekivane i željene. Upravo radi ustrajnog, usamljenog i velikog truda svih suradnika na izradi *Leksikona*, napose Uredništva, treba s ponosom gledati ovaj jedinstven bibliografski pothvat.

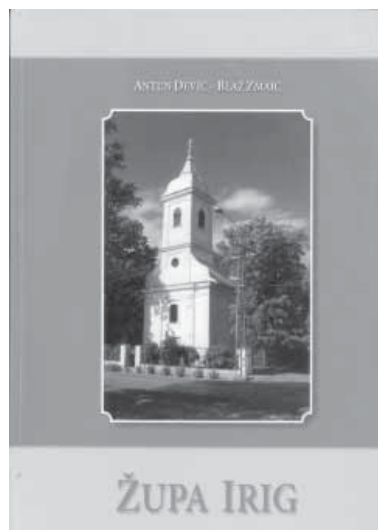
Projekt *Leksikona* ima značajnu potporu javnosti, što je rezultat velikog broja predstavljanja (47); od 2004. do 2011. godine Hrvatsko akademsko društvo priredilo je predstavljanja na širokom prostoru Vojvodine (Subotica, Tavankut, Đurđin, Žednik, Bikovo, Mala Bosna, Sombor, Lemeš, Bereg, Sonta, Bač, Plavna, Vajska, Petrovaradin) u Republici Hrvatskoj (Zagreb, Osijek, Vukovar, Vinkovci), Republici Mađarskoj (Segedin, Pečuh, Santovo) i u Bosni i Hercegovini (Sarajevo).

Potporu izlasku ovoga sveska *Leksikona* pružili su Ministarstvo kulture Republike Srbije, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Generalni konzulat Republike Hrvatske u Subotici, JKP Suboticaplin iz Subotice te Samostalni sindikat radnika u komunalnim i srodnim djelatnostima Hrvatske.

Katarina Čeliković

Antun Dević, Blaž Zmaić, *Župa Irig*, Vlastita naklada, Irig 2010., 416 str.

Ovo monografsko djelo o iriškoj župi posljedica je zajedničkoga višegodišnjeg istraživačkog rada dvojice svećenika Antuna Devića i Blaža Zmaića, koji su službovali ili službuju na prostorima Srijema. Knjiga je podijeljena u devet poglavlja, a informativno zanimljiv i bogat sadržaj o povijesti i sadašnjosti župe Svih svetih izlaže se uz brojne prateće ilustracije, ponajviše fotografije.

U uvodnom dijelu autori prikazuju povijest današnje Srijemske biskupije – u kratkoj retrospektivi daju osnovne informacije o jednoj od najslavnijih biskupija ranog kršćanstva. Ona je 1776. pripojena Bosansko-đakovačkoj biskupiji, a raspad bivše Jugoslavije uvjetovao je i promjene – papa Benedikt XVI. je 18. lipnja 2008. ponovno uspostavio Srijemsku biskupiju. Ona sada obuhvaća teritorij između Dunava i Save na istoku, sjeveru i jugu, a na zapadu je ona granica koja odvaja Republiku Hr-

vatsku od Republike Srbije. Posve pozudano i jednostavnim stilom prikazan je zatim zemljopisni položaj Iriga. Ovo srijemsko mjesto nalazi se na raskrižju puta Novi Sad–Ruma–Šabac.

Kada je u pitanju prikaz prilika u srednjem vijeku, autori monografije posebno fokusiraju Irig pod turskom vlašću. U varoši koja je tada bila na području srijemskoga sandžaka živi dvije trećine muslimana, a ostali su kršćani. Postoje brojni dućani, što pokazuje da je trgovina bila profitabilna, a veliki broj vrtova i vinograda govore u prilog razvijenosti poljoprivrede. Koncem XIX. i početkom XX. stoljeća Irig je na udaru vinogradarske krize, a izgradnja željezničke pruge koja je išla istočnim rubnim dijelom Srijema utjecala je na to da Irig ostane u „zapečku svijeta“.

Kako je na crkvenome planu Irig isprva bio filijala župe Uzvišenje svetog križa u Rumi, ova monografija vrlo uspješno prezentira i povijest Rume i tamošnjih katolika. Tragovi nastanka Rume vode nas u antičko vrijeme. Epidemija „srijemske kuge“ 1795. zadesit će Rumu i okolicu. Međutim, grad se oporavlja, da bi 1814. postao najveće naselje u srijemskoj županiji u koju se naseljavaju Hrvati, Srbi i Nijemci. U tom smislu, vrlo su zanimljivi podaci koji govore o broju katolika u župi Ruma od osnivanja župe 1746. do 1887. godine. Tako nam prvi podatak o broju katolika kaže kako su u Rumi 1766. bile 782 katoličke osobe. U želji da se napući trgovište Ruma, Marija Terezija 1776. godine daje uputu da se doseljenici iz Turske (Bosna i Srbija), zbog nedostatka zemlje u Hrvatskoj krajini, nasele na već spomenutom trgovištu i okolici. Nakon nešto više od jednog stoljeća, 1887.

godine, na području rumske župe živi 7.673 katolika i 6.662 pravoslavca.

Sljedeći dio ove velebne knjige posvećen je iriškim događajima u drugoj polovici XVIII. i početkom XIX. stoljeća, u kojemu je fokus stavljen na dugu i tešku borbu za dobivanje župe, crkve i svećenika. Mještani su uglavnom pravoslavci, a mali broj katolika ima poteškoća osigurati svećenika. U Irig za vrijeme većih svetkovina dolazi franjevac iz Petrovaradina, a od 1763. katolici u Irigu pripadaju župi Ruma. U to vrijeme Irig ima 10 katoličkih kuća s tendencijom rasta, tako da 1775. u Irigu živi 110 katoličkih osoba.

Pitanje osnivanja župe prvi puta je spomenuto 1776. godine. Carica Marija Terezija pokazala je zainteresiranost da se u Irigu osnuje župa kako bi privukla dolazak katolika u ovo mjesto. Nakon epidemije kuge 1795. godine ponovno se pokrenulo pitanje osnivanja župe. Uvjeti za služenje mise još uvijek ne postoje, a i boravak svećenika u Irigu nije riješen. Poslije više od dvadeset pet godina, biskup Emerik Raffay je riješio pitanje župe Irig – ona će biti osnovana 1817. godine. Bila je to župa Svih svetih. Od te godine vode se za ovdašnje katolike matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih. Knjiga donosi i životopise svih župnika i župnih upravitelja od toga vremena do danas, a posebno je zanimljivo sedmo poglavlje u kojemu autori donose prikaze najvažnijih događaja u Irigu i okolici na temelju zapisa iz župne spomenice te drugih izvora.

Autori također iscrpno pišu i o okolnim filijalama. Naime, pod novooosnovanu župu spadala su naselja Vrdnik, Šatrinci, Dobrodol i Maradik s nešto većim brojem katolika, a u selima Gr-

getek, Krušedol, Neradin, Rivica bilo je u XIX. stoljeću samo po nekoliko katolika. Spomenuta mjesta su zanimljiva, čitamo u ovome vrijednom djelu za povijest iriških Hrvata i katolika uopće, za demografiju zbog velikog broja nacija koje su u njima živjele. Vrdnik vjerojatno drži svojevrсни rekord glede etničkog šarenila – u njemu je živjelo čak dvadeset i šest skupina. Naime, u Vrdniku je 1803. godine pronađen mrki ugalj što će uvjetovati razvoj rudarstva i potrebu za radnom snagom, a vrdnički useljenici najviše dolaze iz Češke i Slovačke, Mađarske i Slovenije. U Vrdniku je 1895. godine podignuta kapela Svete Barbare, zaštitnice rudara. Danas je to kapela svetog Nikole Tavelića.

Etnička raznolikost vezana je i za ostale filijale iriške župe. Tako u malenim Šatrincima primat ima mađarski živalj koji je u čast svetom Stjepanu, mađarskom kralju, podigao lijepu kapelu. Dobrodol dobiva ime po obitelji Dobrodolac, a pripadao je krušedolskom imanju. Za potrebe vlastelinstva angažirana je radna snaga iz Mađarske. Katolici Dobrodola su 1971. godine podigli kapelu Duha Svetoga. U Maradiku, koji je u srednjem vijeku bio pod osmanlijskom vlašću, Turci su naselili vlaško porobljeno stanovništvo, da bi se u XIX. stoljeću naselili Mađari i Slovaci. Godine 1766. u Maradiku je živjelo samo 18 katoličkih duša, a 1877. godine bilo je zabilježeno kako u Maradiku obitava 1.167 katolika i 725 pravoslavaća. O trošku tamošnjih vjernika 1850. godine podignuta je kapela Svete Ane.

Na koncu knjige objavljena su dva poglavlja – *Kronika župnika Blaža Zmaića* i *Kultura i sportska djelatnost*. Kroz prikaze događaja i likova, pozivajući se

na izvore, autor je uspio utkati prošlost i sadašnjost Iriga kroz svoje djelovanje kao svećenika i kao građanina u jedan milje. Zmaić je, naime, erudit koji se, osim svakodnevnog svećeničkog rada, stiče dokazati i u kulturi i sportu. Primjetna je njegova nazočnost u životu ove lokalne zajednice u svemu što obogaćuje i odgaja čovjeka. Ovaj „zaljubljenik“ pomaže mladim sportskim talentima. On je jedan od sponzora mnogih manifestacija, ali i najatraktivniji navijač NK „Radnički“. Poštovan je kao ugledni građanin koji posjećuje ne samo sportske priredbe već folklorne, dramske i druge događaje, pa će kao takav dobiti niz priznanja, zahvalnica i pohvala, o čemu se sve i potanko piše.

Ovom knjigom još jedna župa Katoličke crkve u jednom mjestu u Srijemu dobila je svoju trajnu spomenicu, koja će zapriječiti da veo zaborava prekrije višestoljetno postojanje Hrvata na ovome području. Knjiga bi mogla biti uzorom i za slične pothvate i za župe u Bačkoj gdje žive Hrvati, tim prije, jer o njima postoji tek jedna monografija.

Tomislav Bogner

Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Identitet bačkih Hrvata“, ur. Robert Skenderović, Hrvatski institut za povijest i Hrvatsko akademsko društvo, Zagreb-Subotica, 2010., 364 str.

Međunarodni znanstveni skup „Identitet bačkih Hrvata“ održan je 27. i 28. studenoga 2008. u Zagrebu. Inicijativu za organiziranje skupa i objavljivanje ovoga Zbornika, koji predstavlja značajan pomak u dosadašnjem istraživanju identiteta bačkih Hrvata, dao je